

KOORDINOINTI TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Risto Tuominen: Organisaatioteoreettinen tutkimus koordinoinnista. Turun kauppakorkeakoulun julkaisu A-4:1981. Liiketaloustiede: hallinnon väitöskirja.

Väittelijä on tarttunut aiheeseen, jota on ihmeteltävän vähän käsitelty organisaatioteoreettisessa kirjallisuudessa. Koordinointi kuului toki organisaatioteorian klassikkojen käsitarsenaaliin, mutta sen tieteellinen analyysi jäi jatkossa lähes suorittamatta. Viimeisten parinkymmenen vuoden aikana koordinoinnin ongelma on tullut uudestaan esille. Syinä ovat mm. organisaatioiden koon moninkertaistuminen ja niiden sisäisen rakenteen monimutkautuminen. Toisekseen koordinoinnin luonne on muuttunut. Jos varhaiset tutkijat käsittivät sen voittopuolisesti rakenteellisena piirteenä, niin tänään siitä on tullut entistä suuremmassa määrässä johtamisen menetelmä. Tältä pohjalta tarkastettu väitöskirja täyttää liiketaloustieteellisen tutkimuksen tärkeät ehdot. Tieteenalan kannalta tutkimusongelma on lupaava, koska koordinoinnin teoriapohja on niukka. Käytännön kannalta tutkimusongelma on tärkeä, koska yrityksen johtamisessa tarvitaan tietoa koordinoinnin vaikutuksista.

Tutkimus liikkuu keskeisillä yrityksen teorian alueilla pyrkien selittämään ja tulkitsemaan koordinoinnin kytkennät yleiseen organisaatioteoriaan. Kartoitettuaan koordinoinnin tarpeeseen ja muotoihin vaikuttavat tekijät tekijä lähestyy tutkimustavoitettaan kolmen osatavoitteen välityksellä: a) organisaatioteorioiden pohjalta, b) sisäisten ja ulkoisten tekijöiden näkökulmasta ja c) integroimalla tehdyt johtopäätökset kokonaiseksi koordinoinnin teoriaksi. Itse asiassa kaksi ensimmäistä ovat osatavoitteita ja viimeksi mainittu edustaa tutkimuksen perimmäistä tavoitetta.

Ensimmäistä osatavoitetta käsitellään yleisten organisaatioteorioiden pohjalta. Ne on harkinnanvaraisesti, tosin asianmukaisesti perustellen, ryhmitelty neljään luokkaan, joista kustakin etsitään koordinoinnin elementtejä. Yleiset organisaatioteoriat, jotka hän osoittaa tuntevansa erittäin hyvin, eivät sano paljon itse koordinoinnista. Silti tekijä pystyy puristamaan epähomogeenisesta aineistostaan esille koordinointia koskevia havaintoja, joita ei aikaisemmin ole eksplikoitu. Ne jo sellaisenaan merkitsevät tieteellistä kontribuutiota.

Toisen osatehtävän ratkaisemisessa on koossapitävänä teoriapohjana tilannenäkemyks. Luvussa käsitellään koordinoinnin riippuvuuksia »konkreettisista» ulkoisista ja sisäisistä tekijöistä, mutta ei selosteta, mitä nämä tekijät voisivat olla. Suoraan siirrytään sitten sisäisiin tekijöihin, jossa sanotaan koon ja teknologian olevan »luonteeltaan sisäisiä». Teknologiaan palataan uudelleen

ulkoisten tekijöiden yhteydessä, mikä viittaa käsitteiden kiteytymättömyyteen. Tutkimuslogiikan mukaan tekijä aivan oikein etsii sopivinta mittaria sisäisille tekijöille ja osoittaa perustellusti, että koko sopii siihen paremmin kuin teknologia.

Kasvun vaikutuksia organisaatiokäyttäytymiseen selvitetään sitten runsaaseen kirjallisuuteen nojautuen, jolloin käytetään myös yritysesimerkkejä. Esitys ei kuitenkaan ole toisten valmiilla ajatuksilla ratsastamista, vaan tekijän oma kriittinen panos on kaiken aikaa mukana. Systemaattinen ajattelu johtaa eräänlaiseen koordinoinnin monipuolistumisen malliin, joka kuvaa koordinoitimenetelmien kumulatiivisen kehityksen organisaatioiden eri kasvuluokissa. Kuitenkin varsinainen tulos, jota olisi tullut käsitellä laajemminkin, on paljolti jäänyt teknillisen luokittelun (kasvuluokat) varjoon. Teoriakehittely tässä on toki itsenäistä ja uutta luovaa; se on kontribuutio myös organisaation kasvuteorian suhteen.

Tiettyä käsitteellistä epätarkkuutta esiintyy ulkoisten tekijöiden käsittelyn yhteydessä, jossa enemmittä perusteluitta siirrytään ympäristökäsitteen käyttöön. Hyvin yksinkertaisesti sittemmin sanotaan, että ympäristöllä tarkoitetaan organisaation »ulkopuolista kokonaisuutta». Ympäristön epävarmuuden lähteet on sitten selkeästi esitetty. Siinä tekijä määrittelee kokonaisympäristön epävarmuuskäsitteen, jonka komponentit ovat dynaamisuus ja kompleksisuus. Ympäristövaikutuksia tekijä käsittelee yksityiskohtaisesti erilaisissa epävarmuustilanteissa antaen oman panoksensa koordinoititeorian kehittämässä. Itse tilannenäkemykselle tekijä tuo teoreettisen lisän täydentämällä sen käsitteellistä sisältöä kolmen eri laajennuksen avulla.

Tutkimuksen tarkoituksiksi oli määritelty kolmantena osatavoitteena molempien edellä esitettyjen lähestymistapojen avulla tapahtuva koordinoititeorian integraatio. Sen tekijä suorittaa prosessiteorian avulla. Sitä varten hän jäsentää koordinoitiprosessin vaihemallin, jonka hän sijoittaa kehittämänsä koordinoinnin prosessiteorian keskeiseksi elementiksi. Yhdessä toisen elementin, tilanneprosessin kanssa koordinoitiprosessi määrää koordinoinnin muodon. Koordinoitiprosessin tekijä käsittelee perusteellisesti ja pyrkii samalla kytkemään tutkimusongelmansa yleiseen yrityshallinnon teoriapohjaan. Tutkimuksen lopussa tekijä pyrkii arvioimaan prosessiteorian selityskykyä. Tavoite on varsin kunnianhimoinen. Tehtävä on viety läpi loogisesti ja tutkimuksen kuluessa tehtyjä johtopäätöksiä hyväksikäyttäen. Ehkä tämä kappale ei anna täysin sitä, mitä lukija odottaa. Arviointi jää paljolti spekulatiiviseksi, ja näin suoritettuna kaiken täytyykin osua kohdalleen. Sen selityskyvyssä ei löydy heikkoja kohtia. Joutuu epäilemään jopa tiettyä kehävaikutusta, koska sekä organisaatioteorian että tilannenäkemyksen kohdalla selityskyvyn arvioinnissa kummassakin 27 % lähteistä on samoja. Siitä huolimatta tämä luku

on hyvä yritys pitää tutkimustehtävä hallinnassa. Kokonaisuudessaan prosessi-teorialuku on tutkimuksen tärkein luku.

Tutkimusotteeltaan väitöskirja on lähinnä »perinteinen» käsiteanalyttinen tutkimus, joskin siinä on myös toiminta-analyttisen tutkimuksen piirteitä. On erinomainen asia, että edelleen suoritetaan tällaista kirjallisuuteen nojautuvaa tutkimusta. Itse asiassa on merkkejä tämän tutkimusotteen uudesta tulemisesta, ei kuitenkaan enää itseisarvoisin luokitteluin ja rakenneanalyysin, vaan järjestelmäkehityksen mukaisesti toiminnallisena ja vaikutussuhteita etsivänä. Uusin kysymyksenasetteluin tällainen tutkimusote antaa syvemmälle meneviä ja yleistyskelpoisempia tuloksia kuin usein suppeaan otokseen perustuvat empiiriset aineistot. Suurta kritiikkiä noudattaen ja tiukan loogisesti tekijä on heterogeenisestä lähdeaineistosta saanut irroitetuksi koordinoinnin osa-alueen, jonka hän on kehittänyt oman hahmotuksensa mukaiseksi. On merkille pantavaa, että hän ei ole auktoriteettiuskoisesti hyväksynyt kaikkea asiasta kirjoitettua, vaan on rohkeasti ollut eri mieltä tunnettujenkin kirjoittajien kanssa. Työssä saattaa olla tiettyä sisäisen konsistenssin puutetta ja joissakin kohdin päätelmät on vähin perustein tehtyjä. Tekijä osoittaa erinomaisesti tuntevansa organisaation perusteorian, mutta silti perusteoriaan saakka meneviä kytkentöjä olisi saanut olla enemmän. Kaiken kaikkiaan työ on tulkitsevan ja ymmärtävän tutkimusotteen hallittu näyte.

Kalevi Piha